

prof. dr hab. Emil Tokarz
Zamknięta 5 m. 1, 41-205 Sosnowiec; etokarz@gmx.co.uk

Sosnowiec, 22. sierpnia 2023.

Ocena

rozprawy doktorskiej pani mgr Aleksandra Dulko-Marczak *Językowe zachowania dzielnicowych w kontaktach ze społeczeństwem (Katowice 2023)* napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jadwigi Stawnickiej

Pani mgr Aleksandra Dulko-Marczak w swojej rozprawie doktorskiej nt. *Językowe zachowania dzielnicowych w kontaktach ze społeczeństwem* opisuje i analizuje zjawisko skutecznego komunikowania się urzędników państwowych z obywatelem, w tym przypadku, jak to określa Autorka, *policjantów pierwszego kontaktu*, czyli dzielnicowych. Tematyka rozprawy stanowi część większego projektu pilotażowego *Filozofia community policing przez pryzmat dialogu Policji ze społecznością lokalną* wdrażającego w Policji nową koncepcję służby dzielnicowych na terenie garnizonu śląskiego. Badania lingwistyczne w tym zakresie miały na celu podnieść świadomość i poziom efektywnej komunikacji interpersonalnej funkcjonariuszy dzielnicowych. Doktorantka postawiła sobie za cel podstawowy *określenie reguł stosowania strategii konwersacyjnych w dialogu dzielnicowego z obywatelem, a rolami społecznymi interlokutorów. Przy tym wskazanie ich powtarzalności oraz podkreślenie, że umiejętne posługiwanie się przez nadawcę (dzielnicowego) różnego typu aktami mowy zapewnia skuteczne porozumiewanie się w rozmowie z uczestnikami danego zdarzenia komunikacyjnego.*

Rozprawa jest jednym z licznych, tak szczegółowych, opracowań w Polsce analizujących i opisujących zagadnienia komunikowania się organów instytucjonalnych ze społeczeństwem. Przedstawiona w pracy retoryka dyskursu instytucjonalnego jest kategorią nadrzędną, dzięki której możliwe jest opisanie poprawnych praktyk komunikowania się z obywatelem, także w kreowaniu pozytywnego wizerunku instytucji państwowych.

W dysertacji zjawisko komunikacji ujęte zostało kompleksowo z punktu widzenia codziennej praktyki służącej poprawie skuteczności komunikacji międzyludzkiej,

doskonalenia indywidualnych umiejętności dotyczących reakcji i zachowań w rozmaitych sytuacjach oraz formułowaniu wypowiedzi, rozumienia interlokutora i interpretacji jego wypowiedzi. Tego typu umiejętności konstruktywnego porozumiewania się w relacjach społecznych dzielnicowego wpływają między innymi na wzmocnienie ogólnego wizerunku Policji oraz podniesienia stopnia zaufania i zwiększenia poczucia bezpieczeństwa.

Rozprawa liczy sobie 188 ss. wydruku komputerowego i składa się ze *Wstępu* (s. 5-10), dwóch części – *teoretycznej* (s.11-53) i *empirycznej* (s. 54-156), *Zakończenia* (s. 157-161), *Bibliografii* (s. 162-183), *Netografii* (s. 163-184), wykazu aktów prawnych (s. 184-185), oraz dwóch streszczeń (w językach polskim i angielskim).

We *Wstępie* Autorka uzasadnia wybór tematu, przedstawia cele, jakie sobie stawia oraz w skrócie zawartość treściową poszczególnych rozdziałów, a na końcu charakteryzuje źródła materiałowe (nagrania 148 zarejestrowanych rozmów).

Zasadniczy tekst rozprawy Doktorantka podzieliła na dwie części, tytułując mniejszą - *teoretyczną* (ss. 43) i obszerniejszą - *empiryczną* (pozostałe ss.102). Obydwie części zostały wewnątrznie podzielone na identycznie ponumerowane rozdziały (*Część teoretyczna* I-III i *Część empiryczna* I-VII) co nie sprzyja przejrzystości zawartości całości ocenianego tekstu.

Część teoretyczna została ujęta w trzech rozdziałach.

W rozdziale I zatytułowanym *Teoria aktów mowy* (s. 13-25) zostały przedstawione wybrane zagadnienia z pragmatyki językowej skupione wokół teorii aktów mowy, także koncepcje tychże aktów autorstwa J. L. Austina i J. R. Searle'a, ich klasyfikacje zaproponowane przez D. Wunderlicha, R. Grzegorczkową, E. Tabakowską, A. Awdiejewa i E. Laskowską oraz typologię pragmatyczno-kontekstowa A. Awdiejewa i Z. Nęckiego.

Rozdział II stanowiący *Analizę literatury przedmiotu w zakresie funkcjonowania pionu dzielnicowych* (s.26-39) rozpoczynają *Założenia pilotażu nowej koncepcji funkcjonowania dzielnicowych* skonfrontowane przez wcześniejsze raporty i badania dotyczące wizerunku policji z lat 2005, 2008, 2011, 2013, 2016, 2017, 2019 i 2022).

Natomiast w rozdziale III *Komunikacja policjant-obywatel* (s. 40-53) zawarte zostały zagadnienia dotyczące podstaw prawnych regulujących zakres służby dzielnicowych, propozycje innowacyjnych metod komunikowania się Policji ze społeczeństwem (idea i strategie *community policing*) oraz omówiono asymetrię w komunikacji policjant-obywatel.

W *Części empirycznej*, stanowiącej główny, analityczny, element pracy, Autorka w siedmiu rozdziałach przechodzi bezpośrednio do analiz i opisu badanych aktów mowy w komunikacji interpersonalnej wyróżniając:

Akty informacyjno-weryfikacyjne powiadomienia (Rozdział I ss. 56-62) ukierunkowane na oznajmianie, potwierdzenie i zaprzeczenie;

Akty informacyjno-weryfikacyjne pytające (Rozdział II, ss. 64-68) dotyczące wszelkiego typu pytań i ich doprecyzowań;

Akty informacyjno-weryfikujące modalne (Rozdział III, ss. 70-80) wyrażające pewność, przekonanie o prawdopodobieństwie, nieokreśloności modalnej, wątpliwości i przekonaniu o wykluczeniu;

Akty informacyjno-weryfikujące modalno-emotywne (Rozdział IV, ss. 82-86) składające się na nadzieję lub obawy;

Akty emotywne, (Rozdział V, ss. 88-106), w skład których wchodzi elementy chwalenia i komplementowania, upominania, krytyki, narzekania i skarżenia, usprawiedliwiania, kreowania, przestrogi i pocieszenia;

Akty działania nakłaniające (Rozdział VI, ss. 108-146) tj. prośby, polecenia, żądania, błagania, rozkazy, nakazy, zakazy, komendy, proponowania, rady, namowy, pozwolenie i odmowy na wszelkiego typu działania, oraz groźby;

Akty działania zobowiązania, (Rozdział VII, ss. 148-156) wyrażające się w gotowości do działania, obietnicy i zgodzie na tego typu zachowanie.

Rozprawę kończą *Zakończenie* (ss. 158-161), bogata *Bibliografia*, ss.162-184 oraz streszczenia w języku polskim i angielskim.

W całości tej części rozprawy interpretującej dość jasno i przejrzysto analizowany materiał badawczy zabrakło mi na jej samym początku skromnego wprowadzenia w kontekst opisywanego i analizowanego zagadnienia.

Oceniana rozprawa jest syntezą badań na wystarczającym materiale językowym z twórczym wchłonięciem dorobku innych lingwistów. Pracę cechuje wnikliwość analiz, znaczna wiedza teoretyczna pozwala Doktorantce na swobodne poruszanie się w obszarze badanej problematyki, a wnioski są przekonująco uargumentowane. Z treści przytoczonych poszczególnych rozdziałów i załączonej bibliografii widać, iż Autorka ma dobrze opanowany warsztat metodologiczny. Praca z powodzeniem wpisuje się w badania nad powszechną komunikacją.

Mimo dbałości Doktorantki o kompletność opisu omawianych zagadnień można znaleźć pewne niedociągnięcia (np.: rozprawę można by było z powodzeniem zredagować jako monografię, *Część teoretyczną* umieścić w rozszerzonym *Wstępie* i wprowadzeniu w *Część empiryczną*, skondensować ogólne opisy, niektóre partie należałoby przestyliżować, aby uchronić się przed niepotrzebnymi powtórzeniami oraz ujednolicić redakcyjnie cały teksty.

Nieliczne potknięcia stylistyczne i faktograficzne (np.: Polański ma na imię Kazimierz, itp.) należy poprawić. Muszę tu jednak zaznaczyć, że podniesione w recenzji uwagi nie stanowią poważnych zarzutów, które w istotny sposób wpływałyby na ocenę rozprawy.

Konkluzja: praca pani mgr Aleksandra Dulko-Marczak pt. *Językowe zachowania dzielnicowych w kontaktach ze społeczeństwem* jest rozprawą interesującą, szczegółowo opracowaną i udokumentowaną na wystarczającym materiale egzemplifikacyjnym. Sam wybór omawianej tematyki jest trafny metodologicznie i poznawczo inspirujący, a zarazem istotny dla praktycznych działań, także edukacyjnych. Podejmuje aktualny temat badawczy, jest pozycją wartościową i pomocną w dalszych analizach badawczych. Uważam zatem, że odpowiada ona ustawowym wymogom stawianym pracom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Aleksandry Dulko-Marczak do dalszych etapów przewodu.

prof. dr. hab. Emil Tokarz